

ut *Omnis homo contraxit peccatum originale, Petrus est homo; ergo Petrus contraxit peccatum originale.*

2° Potest esse singularis solum *terminus maior*: ut *Christus non potest peccare, omnis homo purus potest peccare; ergo nullus homo purus est Christus.*

3° Potest esse singularis solum *medius*: ut *aliquis Apostolus est Iudas, aliquis proditor est Iudas, ergo aliquis proditor est Apostolus.*

4° Potest esse singularis *medius* et *alter extremus*: ut *Christus est filius Dei, aliquis filius mulieris est Christus; ergo aliquis filius mulieris est filius Dei.*

5° Possunt esse singulares *omnes termini*: ut *Christus est secunda persona in Trinitate, Christus est unigenitus Mariae, ergo unigenitus Mariae est secunda persona in Trinitate*

Iam vero syllogismus tertius, quartus, et quintus dicitur quoque *expositorius*: ad quem requiritur et sufficit, ut terminus medius sit singularis. Ita appellatur, quia evidentissime concludit, et ob oculos veluti exponit, tanquam factum aliquod, conclusionem.

CCX. QUID NOTANDUM. Notandum quoad hos syllogismos, 1° quod termini singulares aequivalent, ut iam monuimus (CXVII 2°) universalibus; secundum enim totam suam extensionem accipiuntur: quocirca propositio, cuius subiectum est terminus singularis, vel singulari aequivalens, haberi potest ut universalis; et praedicatum, quod sit terminus singularis, habendum est ut acceptum universaliter, licet sit in propositione affirmativa. Idcirco mirum non est in expository syllogismo ex duabus particularibus rite concludi posse, quia lex 4^a omnino servatur: ut liquet in syllogismo n. 3°. Imo concluditur etiam in isto negante, licet non sit vere expository: *aliqua substantia non est homo, aliquis homo est Christus; ergo aliqua substantia non est Christus*: cuius syllogismi maior est secunda propositio, et in qua leges omnes servantur; medius semel universaliter accipitur, itemque praedicatum. Pariter in isto: *nullus Africanus est Romanus, aliquis Romanus est Cato; ergo nullus*

africanus est Cato; in quo licet, una praemissa sit particularis, rite consequitur conclusio universalis; quia terminus maior in praemissis est universalis.

2° Notandum est quod leges latae pro syllogismis in terminis communibus, valent etiam pro istis, habita tamen ratione termini singularis, qui aequivalet universali.

ARTIC. VII.

De figuris syllogismi.

CCXI. QUID FIGURA SYLLOGISMI. Nomine *figurae syllogismi* intelligitur *medii termini cum extremis secundum subiectionem et praedicationem ad concludendum combinatio*. Figurae autem syllogismi tot sunt, quot sunt rationes, quibus in praemissis potest combinari medius cum extremis. Porro quatuor sunt tantum posibles combinationes. Nam vel *terminus medius* est *subiectum maioris* et *praedicatum minoris*; et est *prima figura*: ut *Omnis actio honesta est laude digna, eleemosyna est actio honesta; ergo eleemosyna est laude digna*. Vel *medius* est *in utraque praedicatum*; et est *secunda figura*: ut *omne animal sentit, planta non sentit; ergo planta non est animal*. Vel *medius* est *in utraque subiectum*; et est *tertia figura*: ut *Christus est Deus, Christus est homo; ergo aliquis homo est Deus*. Vel est *praedicatum in maiore*, et *subiectum in minore*; et figura haec deberet sane dici secunda; sed quia a veteribus despecta fuit, vix non obtinet quartum locum: ut *Omnis Angelus est spiritus, omnis spiritus est immortalis; ergo aliquis immortalis est Angelus*: vel, *nulla virtus meritoria salutis est naturalis, quidquid est naturale est bonum; ergo aliquod bonum non est virtus meritoria salutis*.

CCXII. QUAE NAM LEGES PRO FIGURIS SINGULIS. Extant quidem leges pro singulis figuris; satis autem erit pro primis tribus, quae magis in usu esse possunt, leges explicare: quartae tamen etiam dabimus.

Itaque pro prima: *sit minor affirmans, maior vero generalis, h. e. universalis.*

Ratio est, quia secus leges latae pro syllogismis violarentur. Nimirum cum in quovis syllogismo una tantum ex praemissis possit esse negativa, haec potest quidem esse negativa maior, non vero minor. Quia cum una praemissa est negativa, conclusio quoque est negativa; ideoque terminus maior accipitur universaliter; si ergo sit minor negans, maior propositio erit affirmans, atque adeo eius praedicatum, quod est terminus maior, accipietur in ea particulariter contra legem secundam. Rursus cum terminus medius sit praedicatum minoris, et subiectum maioris, debeat autem una saltem vice accipi universaliter, non possit vero accipi universaliter in minore affirmante; restat ut accipiatur universaliter in maiore, ideoque efficiat propositionem universalem.

Pro secunda: *una negans esto, nec maior sit specialis, h. e. particularis.*

Ratio eadem est, quia id requirunt leges communes syllogismi. Sane una praemissa debet esse negans; quia si utraque esset affirmans, praedicatum in utraque acciperetur particulariter. Porro cum in hac figura terminus medius sit semper praedicatum, acciperetur his particulariter contra legem quartam. Iam vero una praemissa existente negativa, conclusio debet esse negans, ergo terminus maior accipiendus universaliter in conclusione; ergo etiam in praemissis, porro in praemissis est subiectum maioris, subiectum autem universaliter acceptum facit propositionem universalem; ergo maior debet esse universalis.

Pro tertia: *sit minor affirmans, conclusio particularis.*

Prima pars demonstratur sicut in prima figura. Altera pars ex eo liquet, quod si minor est affirmans, terminus minor, qui est eius praedicatum accipitur particulariter; ergo et in conclusione, cuius est subiectum, accipiendus est particulariter.

Pro quarta: *Maior si affirmans est, esto minor generalis; si minor affirmat, conclusio particularis: quando ne-*

gans modus est, maior generalis habetur. Cf. Artem cogitandi P. III. c. 8.

ARTIC. VIII.

De singularum figurarum modis,

CCXIII. QUID MODUS SYLLOGISMI. Modus syllogismi est *praemissarum ad concludendum secundum qualitatem et quantitatem combinatio*. Neque enim ad rectam conclusionem sufficit apta dispositio terminorum; sed qualitatis et quantitatis praemissarum ratio habenda est; ut ex regulis syllogismi liquet.

Iam vero cum ratione qualitatis praemissae possint esse vel ambae affirmantes, vel ambae negantes, vel maior affirmans, et minor negans, vel maior negans, et minor affirmans; et rursus ratione quantitatis, unaquaque ex his quatuor combinationibus quadrupliciter variari possit, ut sint ambae universales, ambae particulares; vel maior universalis, minor particularis, vel maior particularis, minor universalis; efficitur in quavis figura esse posse sexdecim modos, atque adeo quatuor figurarum modos omnes esse quatuor et sexaginta.

Modi scilicet, designatis tantum propositionibus antecedentis, sunt hi 16: AA. AE. AI. AO. EE. EA. EO. EI. II. IA. IE. IO. OO. OA. OE. OI.

Porro si hi ducantur per quatuor figuras, obtinent sexaginta quatuor modi; omnes ergo posibles modi syllogismorum sunt 64.

CCXIV. OMNES HI MODI UTILES NE SUNT. Utiles modi dicuntur, qui recte concludunt. Iam vero ex 16 modis 7 e censu utilium excluduntur a regulis ipsis generalibus syllogismi; combinationes nempe duarum negativarum, et duarum particularium cum solis terminis communibus:

EE. OO. EO. OE

II. OI. IO. et rursus OO

Reliqui sunt ergo modi novem, qui per 4 figuras ducti evaderent modi 36.

Verum regulæ propriæ singularum figurarum quosdam excludunt modos in terminis communibus.

Nam 1^a figura respuit AE. AO. IE. IA. OA.

2^a figura respuit AA. AI. IA. IE. OA.

3^a figura respuit AE. AO. IE.

4^a figura respuit AI. AO. OA. IE.

Si autem isti detrahantur a numero 36, restant modi 19, qui versiculis paulo post subiungendis continentur, in quibus si tantum spectas antecedens, combinationes diversæ ex A. E. I. O. sunt tantum octo. Modi itaque concludentes sunt quatuor in prima figura, quatuor in secunda, sex in tertia, quinque in quarta, præter alios quosdam proprios syllogismorum in terminis singularibus. Hi autem modi continentur versibus sequentibus, in quibus primæ tres vocales nunc spectandæ sunt: duæ priores cuiuscumque vocis indicant modum syllogismi seu combinationem præmissarum eo ordine, ut vocalis præcedens designet maiorem, sequens minorem; tertia autem indicat qualis debeat esse conclusio.

Adhibentur autem eae vocales, quas iam usurpavimus pro designandis propositionibus quoad quantitatem et qualitatem.

1^a Fig.) Barbara, Celarent, Darii, Ferio. (4 fig.) Baralipon Calentes, Dimatis, Fespamo, Friesomorum (1).

2^a Fig.) Cesare, Camestres, Festino, Baroco. (3 fig.) Darapti Felapton, Disamis, Datisi, Bocardo, Ferison.

Modi ergo diversi, qui utiles sunt, huc redeunt.

AA. EA. AI. EI. AE. IA. AO. OA.

Porro ex his liquet, in prima figura probari posse propositionem omnem affirmativam, et negativam, universalem et particularem: in secunda probari propositiones negativas, non affirmativas: in tertia particulares, non universales: in quarta non posse probari universalem affirmativam.

(1) Damus heic modos proprios quartæ figuræ. Veteres, qui modos indirectos primæ figuræ repræsentabant, sic efferebant: Baralipon, Calentes, Dabitis, Fespamo Friesomorum.

ARTIC. IX.

De principiis figurarum.

CCXV. QUID PRINCIPIUM FIGURARUM. Nomine principii figuræ syllogismi intelligitur *ea ratio, qua fit ut extremis cum medio secundum quamvis figuram combinatis, existat re-ctitudo conclusionis.* Iam vero principium huiusmodi est universim principium identitatis et discrepantiæ iam superius explicatum. Cum enim syllogismus sit expressio ratiocinii, necesse est prorsus ut iisdem principiis regatur.

CCXVI. QUODNAM EST IUXTA ARISTOTELEM PRINCIPIUM PRO PRIMA FIGURA. Ipsum duplex est, quod ita breviter enunciat, *dictum de omni, et dictum de nullo. Dictum de omni, h. e. quod dicitur universim de aliquo subiecto, dicitur quoque de omnibus et singulis inferioribus eius: scilicet si aliqua res continet in sua extensione aliam, continet quoque omnia inferiora huius, et de his prædicatur per identitatem (n. LXXI). Dictum de nullo: h. e. quod negatur universim de aliquo subiecto, negandum quoque est de omnibus et singulis inferioribus eius: scilicet, si res aliqua non continet sub sua extensione aliam, nec continet huius inferiora; ideoque de his negatur. Liquet Aristotelem comparare invicem terminos, spectata eorundem extensione, secundum quam ex duobus subalternis, quod est inferius dicitur contineri in alio, atque ipsi subiicitur: ex duobus vero disparatis alterutrum ab alio indifferenter excluditur.*

Iam vero hæc principia valere in prima figura manifestum est. In ea enim terminus medius subiicitur termino maiori, et prædicatur de minore. Sane in hoc syllogismo: *Omnis Romanus Episcopus est infallibilis, Pius IX est Romanus Episcopus; ergo Pius IX est infallibilis:* ideo infallibilis dicitur de Pio IX, quia dicitur de Romano Episcopo, qui continet Pium IX in sua extensione: et in hoc *Nullus catholicus est hostis Romanæ Sedis, Civis vere romanus est catholicus;*

ergo civis vere romanus non est hostis Romanae Sedis: ideo hostis Romanae Sedis negatur de cive vere romano; quia negatur de catholico, sub quo est civis vere romanus.

CCXVII. QUAE PRINCIPIA EX ARISTOTELE PRO ALIIS FIGURIS. Porro Aristoteles alia principia pro aliis figuris non tradit. Et quidem principia supradicta locum proprie non habent in secunda, et tertia figura; quia in his terminus medius vel de utroque extremo praedicatur, vel utrique subiicitur. Hinc vero, quia syllogismis secundae, et tertiae figurae principia illa applicari non possunt, habiti sunt ab Aristotele ut imperfecti syllogismi; quatenus non adeo evidententer concluderent. Verum id potius ex amore cuiusdam systematis ad unum omnia reducere tentantis dictum esse videtur: quid enim evidentius conclusione syllogismi in 2^a figura? *omnis iustus est Dei amicus, tu non es Dei amicus: ergo non es iustus*. Censuit nihilominus Aristoteles quod syllogismi secundae et tertiae figurae posset vis evidentius ostendi, reducendo illos artificio quodam ad syllogismos primae figurae; qua reductione facta iam vi eorundem principiorum evidentissime concluderent.

Haec reductio dicta est ab Aristotele probatio *directa*, seu *extensiva* eorundem, vel *indirecta*, secundum diversum modum reductionis.

CCXVIII. Ut autem recte fiat haec reductio; in primis videndum est ad quem syllogismum primae figurae revocandus sit syllogismus aliquis secundae et tertiae figurae. Id vero indicat littera initialis cuiuscumque modi: e. g. *Cesare* revocandus est ad *Celarent*, quia eadem incipit littera. Artificium autem reductionis in eo consistit, ut tum convertantur propositiones, tum transponantur praemissae: atque haec reductio *directa* dicitur, et locum habet in omnibus modis, exceptis duobus scilicet *Baroco* et *Bocardo*, qui reducuntur ad *Barbara* per deductionem ad impossibile, quae dicitur *probatio indirecta*. Hinc notandae sunt consonantes insertae vocibus modorum *S*, *P*, *M*, *C*. *S* significat propositionem, quae littera praecedente repraesentatur, convertendam esse simpliciter: *P* convertendam esse per accidens: *M*,

praemissas esse loco mutandas, *C* syllogismum indirecte probandum esse.

En exemplum probationis directae. Sit syllogismus in *Cesare*. *Nullum aeternum est factum: mundus est factus; ergo mundus non est aeternus*. Littera *S* indicat maiorem convertendam esse simpliciter: ideo habebitur, *Nullum factum est aeternum: mundus est factus; ergo mundus non est aeternus*: qui est syllogismus in *Celarent* primae figurae.

Exemplum probationis indirectae. Sit syllogismus in *Baroco*: *Omnis spiritus est intelligens: aliquid simplex non est intelligens; ergo aliquid simplex non est spiritus*. Probanda est rectitudo conclusionis: qui autem eam negat, statuit concedi posse antecedens, et negari consequens, sive assumi ut verum contradictorium consequentis. Igitur probatio eo redit, ut qui, concesso antecedente, negat ex eo aliquam conclusionem sequi, cogatur admittere ex ipsa sua negatione duo contradictoria: quod cum repugnet, manifestum fit perperam negatam esse rectitudinem conclusionis. Fit ergo ita: sumitur contradictoria consequentis, quae hic esset: *Omne simplex est spiritus*; tum altera ex praemissis componatur cum illa, ut eruatur consequens contradictorium alterius praemissae iam concessae: ita *Omnis spiritus est intelligens: omne simplex est spiritus; ergo omne simplex est intelligens*, qui syllogismus in *Barbara* manifestissime concludit; atque eius conclusio est contradictoria minoris iam concessae.

CCXIX. SUNT NE ALIA PRINCIPIA PRO SECUNDA ET TERTIA FIGURA. Verum alia principia propria secundae et tertiae figurae habentur, neque est necesse illas revocare ad primam, ut in iis consequentia pateat. Sane ratione semper habita extensionis idearum, quemadmodum in prima figura habetur principium *dictum de omni, dictum de nullo*: ita principium secundae figurae est hoc: *si duo sub eodem genere, vel specie non contineantur, nequeunt esse identica inter se*. Pro tertia autem figura istud est: *Si duo quoad suam extensionem ita se ad invicem habent, ut 1° unum contineat omnia subiecta alicuius generis vel speciei, quorum omnia, vel quaedam tantum alterum quoque continet: pars extensionis unius erit identica parti extensionis*

alterius: ut 2° alterum excludat a sua extensione omnia, quorum aliqua, vel omnia continentur sub extensione alterius, pars quaedam extensionis huius non est illi priori identica Cf. artic. seq.

ARTIC. X.

De inventione mediü.

CCXX. QUO REDIT INVENTIO TERMINI MEDII. Cum terminus medius rationem contineat cur extremi sint inter se identici, vel diversi, ita ut soleat quoque appellari *ratio*, et *argumentum*; invenire terminum medium perinde est ac invenire id, quod est ratio, cur praedicatum aliquod sit tribuendum, vel negandum subiecto. Id porro fieri non potest ope solius dialecticae; sed necesse est res ipsas cognoscere, quam notitiam suppeditant scientiae reales. Spectata vero generatim indole ratiocinii, potest dialectica tradere quasdam leges, quibus cognitio facilius erit inventio mediü.

CCXXI. QUAS LEGES DIALECTICA IN HUNC FINEM SUPPEDITARE POTEST. Quae leges ut intelligantur, advertenda haec sunt 1° si comparentur termini vel ideae ratione comprehensionis, non praedicatum continet subiectum; sed subiectum continet praedicatum. 2° Cum aliqua quaestio proponitur, mentem fere semper incipere a consideratione subiecti, quia est notius; atque adeo spectare ideas sub ratione comprehensionis, potius quam extensionis. Quibus positis, omnis ratiocinatio uni ex his legibus innititur.

1^a *Si subiectum continet id, quod continet praedicatum, continet quoque ipsum praedicatum.* Liquet in prima figura affirmante. 2^a *Si subiectum continet id, quod excludit praedicatum, ipsum praedicatum excluditur a subiecto.* Liquet in prima figura negante. 3^a *Si subiectum continet id, quod excluditur a praedicato, ipsum praedicatum excluditur a subiecto.* Liquet in secunda figura, cum minor est affirmans. 4^a *Si subiectum non continet id, quocum postulat esse praedicatum, neque ipsum continet praedicatum.* Liquet in secunda figura, cum minor est negans.

Igitur ut cognoscatur an aliquod praedicatum conveniat nec ne subiecto; analysi instituta subiecti, videndum est utrum in eo sit aliquid quod praedicatum contineat, vel excludat. Item initio ducto ab analysi subiecti, eiusque notis aliquibus cognitis, eae quoque notae ei tribuendae, vel negandae erunt, quae cum iam cognitis vel necessario cohaerent, vel repugnant.

ARTIC. XI.

De Sorite.

CCXXII. QUID SORITES. Sorites (*σωριτης*; acervalis) est logicis argumentatio, quae initium ducens ab analysi comprehensionis subiecti, per plura attributa tanquam media procedens, colligit tandem aliquid eidem subiecto tribuendum, vel negandum esse. Ex. g. *Deus est ens necessarium, ens necessarium est infinitum, ens infinitum est bonum maximum, bonum maximum est suprema hominis felicitas; ergo Deus est suprema hominis felicitas.* Item *mundus est ens finitum, ens finitum est contingens, ens contingens est mutabile, ens mutabile non potest esse aeternum; ergo mundus non potest esse aeternus.* Item *simplex non constat partibus, quod non constat partibus non est corruptibile, quod non est corruptibile nequit destrui a vi creata; ergo simplex nequit destrui a vi creata.* Itaque cum etiam syllogismus simplex a subiecto incipiat, vel saltem concipi possit incipere; quoad hanc rem non differunt syllogismus simplex, et sorites. Differunt ergo tantum in eo quod simplici syllogismo sufficit unum medium; sorites continetur pluribus mediis, quod quidem discrimen est omnino accidentale: scilicet sorites est syllogismus multiplex; et simplex syllogismus est parvus sorites.

Hinc sorites resolvi potest in tot syllogismos, quot sunt praemissae, una dempta. Sane formula soritis huc redit: A est B, B est C, C est D, D est X, ergo A est X: vel D non est X, ergo A non est X. Revocatur vero ad hos syllogismos

B est C, A est B, ergo A est C: C est D, A est C, ergo A est D: D est X, A est D, ergo A est X; vel D non est X, A est D, ergo A non est X: ex quo liquet in sorite reticere omnes minores syllogismorum, praeter primam, omnesque conclusiones praeter ultimam; atque primo loco posita minore primi syllogismi, et secundo loco eiusdem maiore, ceteras praemissas esse maiores totidem syllogismorum.

CCXXIII. QUAE LEGES SORITIS. Porro leges soritis hae sunt:

1^a Curandum est ut eiusdem semper subiecti analysis continuetur; adeoque cum attributum aliquod e loco praedicati transit deinceps ad locum subiecti, si prima vice negatum est, subsumendum est secundo loco non ipsum tantum, sed ipsa negatio simul ad modum unius rei positivae, ut videre est in tertio exemplo. Sane si secus fiat, resolutio sorite in syllogismos, vel duae prodibunt praemissae negantes; vel minor habebitur negativa, quod repugnat syllogismis primae figurae in quos sorites resolvitur.

2^a Nulla praemissa, nisi prima, sit particularis. Ratio legis est, quia tunc terminus medius acciperetur bis particulariter. Ratio exceptionis est, quia prima praemissa non est nisi minor syllogismi, quae potest esse particularis: sed tunc conclusio quoque debet esse particularis.

ARTIC. XII.

De syllogismis ex propositionibus modalibus.

CCXXIV. Aliquid est circa huiusmodi syllogismos advertendum. Sane cum utraque, vel alterutra praemissa affecta est aliquo modo, dubitari potest, cuiusmodi debeat esse conclusio. Solent a summulists veteribus plures regulae tradi pro quavis figura, eademque non admodum clarae; ideo satius putamus docere modum, quo quis syllogismos modales ad simplices revocans facile iudicare possit rectane an secus sit consequentia.

Itaque advertatur 1° propositiones modales, in quibus modus est adverbium, ita considerari posse, ut modus sit ex parte praedicati; vere enim et ipse praedicatur, non quidem ut res, sed ut modus identitatis; vereque negatur; propositiones vero modales, in quibus modus est nomen, revocari posse ad illas. Quare 2^a propositio modalis haberi potest ut propositio simplex, sicut aliae de quibus diximus construi syllogismum simplicem, in qua utrumque praedicatur, et praedicatum, et modus, quo inest, seu praedicatum sub eo modo.

Si dicas: *Contingit* (potest esse et non esse) *omne animal currere*: tantundem est ac si dicas: *omne animal contingenter currit*: h. e. *omne animal potest currere, et non currere; atqui omnis homo est animal; ergo omnis homo contingenter currit*; seu *potest currere, et potest non currere*, seu *contingit omnem hominem currere*. Si in minore huius syllogismi dixeris: *Necesse est omnem hominem esse animal*, quod tamen implicite iam dictum est; erit conclusio; ergo *homo necessario est is, qui possit currere, et possit non currere*, seu *necesse est, ut homo possit currere et non currere*. Si dicas: *necesse est omnem impium esse infelicem: atqui contingit Petrum esse impium*; perinde est ac si dicas: *omnis impius est necessario infelix: Petrus potest esse, et potest non esse impius; ergo Petrus potest esse, et potest non esse infelix necessario*, nempe necessitate hypothetica orta ex impietate. Rursus si dicas: *necesse est nullum corpus cogitare, seu impossibile est aliquod corpus cogitare: necesse est autem spiritum cogitare*; perinde est ac si dicas: *nullum corpus potest cogitare, omnis spiritus necessario cogitat; ergo nullus spiritus potest esse corpus*: sive *necesse est nullum corpus esse spiritum*; vel *impossibile est aliquod corpus esse spiritum*.

2° Advertatur: ut vera sit propositio modalis affirmativa, utrumque debet esse verum, nempe et praedicatum inesse, et inesse eo modo: ut autem vera sit propositio negativa, satis est quod modus sit falsus.

3° Advertendum quod modalis *de impossibili*: ut im-

possibile est finitum esse sine initio, aequivalet negativae: ideoque nequit habere locum inter praemissas, ubi non potest praemissa esse negans. Ita: *necesse est finitum esse creatum: atqui impossibile est Deum esse finitum*, est syllogismus in 1^a figura nihil concludens.

In modo vero de *contingenti* duplex significatio haberi potest (CXCI); unde fieri potest ut suppositio varietur, et sic peccetur contra legem 1^{am} syllogismorum.

His positis, cum aliquis occurrit syllogismus ex propositionibus modalibus, ut *necesse est omnem virtutem esse laude dignam, necesse est amorem Dei esse virtutem; ergo necesse est amorem Dei esse laude dignum*: consideretur dictum, et ex eo colligatur qualis sit figura syllogismi; advertendo, quod cum terminus subiecti est communis, et praecedit *necesse*, vel *impossibile*, terminus universaliter sumitur, etsi desit syncategorema. Tum reducantur propositiones ita, ut modus sit adverbium, et spectetur ut praedicatum; et deinde de iis iudicetur secundum leges communes syllogismi: tum in conclusione inferatur ea identitas vel discrepantia extremorum, quae in praemissis est affirmata.

CCXXV. Ceterum in 1^a figura cum praedicatum necessario inest, vel non inest medio, et medium inest simpliciter extremo minori, etiam huic praedicatum necessario inest, vel non inest. *Necesse est beatum non peccare: Petrus est beatus; ergo necesse est Petrum non peccare*: Imo si minor sit contingens, et dicas: *contingit Petrum esse beatum*, adhuc concluditur necessario; sed cum discrimine, quod in priori exemplo concluditur absolute; in hoc hypothetice, *nempe necesse est Petrum non peccare, si vel dum est beatus*. Eadem est ratio si maior sit de impossibili, et minor simpliciter vel contingenter affirmans in *celarent*.

Si in eadem figura, maior est de *necesse*, minor de *possibili*: ut *necesse est regem habere supremam auctoritatem; possibile est Caium esse regem*: concluditur tum possibilitas rei, nempe *possibile est Caium habere supremam auctoritatem*, tum possibilitas ipsius modi necessarii; si enim rex necessario habeat supremam auctoritatem, si possibile est esse

regem, est etiam possibile habere necessario eandem auctoritatem. Est tamen necessitas hypothetica, h. e. in hypothese, quod subiecto insit medium. Eadem est ratio, si maior sit de impossibili: *Impossibile est reprobum aliquando salvari, possibile est Bertam esse reprobam*; ergo quid? nempe *possibile est eam in eo statu versari, ut sit ei impossibile aliquando salvari*.

Si maior sit de *contingente*, et minor de *necessario*: ut *contingit omne animal currere, necesse est hominem esse animal*; concluditur tum contingentia cursus de homine, *ergo contingit hominem currere*; tum necessitas quod homo subsit huic contingentiae, *ergo necesse est, quod homo possit currere, et possit non currere*. Eadem ratio est, si minor sit de possibili.

Hinc colliges quatenus in huiusmodi syllogismis valeat ea lex: *peiores sequitur semper conclusio partem*.

Haec valent in prima figura, quae frequentius adhibetur. Cum aliae figurae possint ad eam revocari, non est opus ut pluribus rem persequamur: cum praesertim methodus superius tradita satis esse possit ad dignoscendum quid in his syllogismis recte concludi possit

ARTIC. XIII.

De syllogismo conditionali

CCXXVI. QUID SYLLOGISMUS CONDITIONALIS. Syllogismus conditionalis est *syllogismus*, in quo, aliquo sub conditione affirmato, aliquid absolute concluditur, sive ex affirmata conditione, sive ex negato conditionato. Ita si datur ens contingens, datur ens necessarium: atqui datur ens contingens; ergo datur ens necessarium. Pariter si civilis societas recte ageret, non ad-versaretur Ecclesiae: atqui adversatur Ecclesiae; ergo non recte agit. Hinc syllogismi conditionales non sunt, quorum ambae praemissae sunt conditionales: ut iste *Si Titius est vere iustus, est Christianus: sed si est Christianus, credit Evangelio*;

ergo si est vere iustus, credit Evangelio: qui est reapse syllogismus communis.

CCXXVII. QUOTUPLEX EIUS FIGURA UTILIS. Duplex autem est figura utilis syllogismi conditionalis: 1^a cum a veritate conditionis arguitur veritas conditionati: 2° cum a falsitate conditionati arguitur falsitas conditionis: ut in exemplis allatis. Veritas autem vel falsitas quae arguitur in conclusione non est amplius hypothetica, sed absoluta. Itaque haec est formula huius syllogismi.

1^a Si est A, est B: atqui est A; ergo est B.

2^a Si est A, est B: atqui non est B; ergo non est A.

CCXXVIII. Rectitudo huius conclusionis duplicis evidens est. In ea enim non ponitur nisi id, quod iam in antecedente positum est; quapropter si detur verum esse antecedens, debet dari verum quoque consequens.

CCXXIX. QUAE FIGURAE INUTILES. Figurae vero inutiles sunt pariter duo. Scilicet cum a falsitate conditionis arguitur falsitas conditionati; et cum a veritate conditionati arguitur veritas conditionis: ex. g. *Si datur ens contingens, datur ens necessarium: sed non datur ens contingens; ergo non datur ens necessarium: vel sed datur ens necessarium; ergo datur ens contingens.* Ratio, cur inutiles sicut figurae istae est, quia in antecedente conditionali affirmatur tantum nexus talis inter conditionem et conditionatum, ut posita conditione ponendum sit conditionatum; et hoc remoto, illa removenda sit: haec enim est vis huius propositionis: *si est A, est B.* Non vero dicitur quod non possint esse aliae conditiones, quibuscum nectatur veritas conditionati; quapropter una conditione negata, non sequitur negandum esse conditionatum; et eo affirmato, non sequitur affirmandam esse illam talem conditionem.

Hinc oritur sponte sua exceptio; ut scilicet hi modi valeant, cum conditio cur conditionatum sit ponendum, est unica. Ratio est quia tunc propositio hypothetica est reapse exclusiva, et aequivalet his duabus; *si est A est B, et si non est A non est B:* cum ergo concluditur; *atqui non est A; ergo non est B,* reapse concluditur ex secunda propositione in

prima figura utili: et cum concluditur: *atqui est B; ergo est A,* item concluditur ex eadem propositione in secunda figura.

CCXXX. POTEST NE REVOCARI AD SYLLOGISMUM SIMPLICEM. Potes, si velis, syllogismum conditionalem ad simplicem revocare. Etenim eatenus ex antecedente consequens inferitur, quatenus aliqua identitas, vel diversitas duorum cum tertio apparet; huiusmodi vero illatio per formam syllogismi simplicis exprimitur. Sane in hoc syllogismo: *Si Deus est iustus, punit impios: atqui Deus est iustus; ergo punit impios: ideo inferitur consequens; quia liquet identitas Dei et punientis impios cum iusto.* Quare ita revocari potest ad syllogismum simplicem: *Qui iustus est, punit impios: atqui Deus est iustus; ergo punit impios.* Verum, cum evidentissima sit conclusio in huiusmodi syllogismis, non est cur fiat haec reductio.

ARTIC. XIV.

De syllogismo coniunctivo et disiunctivo.

CCXXXI. QUID SYLLOGISMUS CONIUNCTIVUS. *Syllogismus coniunctivus est syllogismus, in quo, posita propositione, quae negat plura posse esse simul vera, ex affirmatione unius colligitur negatio alterius.* U^t *Titius nequit esse catholicus, et liberalis: atqui est catholicus; ergo non est liberalis.* Rectitudo conclusionis manifesta est ex principio contradictionis. Nequit vero in ipso ex negatione unius concludi affirmatio alterius; quia in ea propositione per se non statuitur duo non posse esse simul falsa: quocirca fieri potest ut ambo neganda sint, sicut accidit in contrariis. Excepitur tamen; si duo membra enumerata sint ea omnia, quae subiecto alicui convenire possunt; quia in hac hypothesis *coniunctivus* syllogismus redit ad *disiunctivum*: ut hic *Terra non potest simul moveri et quiescere; atqui non movetur; ergo quiescit:* nam prior propositio aequivalet huic: *terra aut movetur, aut quiescit.*

CCXXXII. POTEST NE REVOCARI AD CONDITIONALEM ET SIMPLICEM. Potest hic syllogismus revocari ad conditionalem,